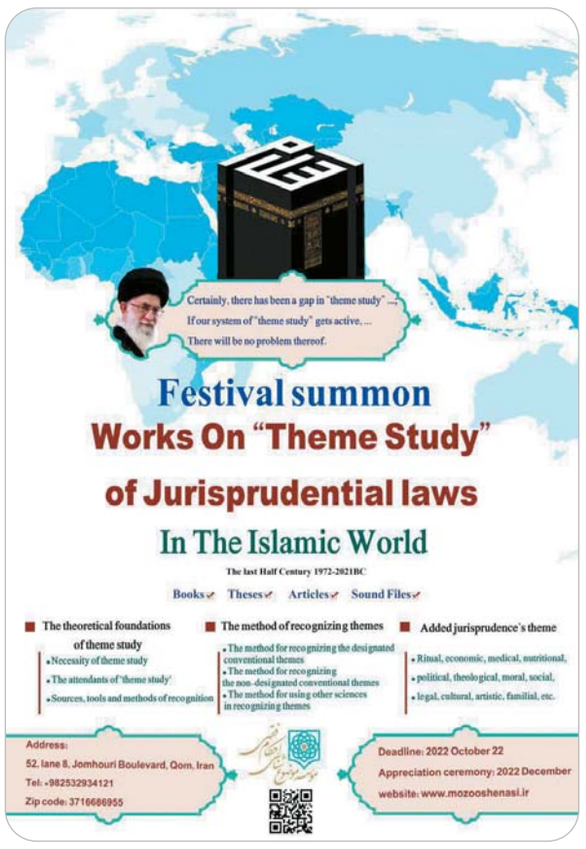

فراخوان جشنواره آثار موضوع‌شناسی احکام در نیم‌قرن اخیر در جهان اسلام

گفت‌وگو با دبیر اجرایی جشنواره موضوع‌شناسی احکام

می‌دانیم که اجتهاد فرایندی مرکب از شناخت موضوع و استنباط حکم است؛ اما با وجود رشد بحث‌های عمیق در زمینه استنباط حکم به‌دلایلی مبانی و مباحث مربوط به شناخت موضوعات احکام فقهی رشد نکرده و حتی پس از پیروزی انقلاب اسلامی در عرصه مسائل اجتماعی و حکومتی، کارهای اساسی و روشمندی در عرصه موضوع‌شناسی انجام نشده است.
لذا با توجه به جایگاه ستادی مؤسسه موضوع‌شناسی احکام فقهی، به نظر رسید که یکی از کارهای اساسی که می‌تواند چشم‌انداز فعالیت آن را روشن کند، شناسایی و جمع‌آوری آثاری است که در زمینه موضوع‌شناسی فقهی در نیم‌قرن اخیر در جهان اسلام تدوین شده است تا از این طریق بتوانیم، کاستی‌ها و نواقص موجود در این زمینه را شناسائی کنیم و مسؤلان مؤسسه بتوانند، نقشه راه مؤسسه را بهتر تبیین کنند.
آنچه در متن پیش‌رو می‌خوانید، حاصل گفت‌وگوی اختصاصی هفته‌نامه «افق حوزه» با حجت‌الاسلام والمسلمین محسن میرعلی دبیر اجرایی جشنواره موضوع‌شناسی احکام فقهی در نیم‌قرن اخیر در جهان اسلام می‌باشد که وی ضمن بیان فرایند برگزاری جشنواره به تشریح مأموریت، ضرورت، اهمیت و اهداف این طرح پرداخته است.

▫ لطفا درباره کم و کیف شکل‌گیری جشنواره توضیح دهید.

• با توجه به جایگاه ستادی مؤسسه موضوع‌شناسی احکام فقهی به نظر رسید، یکی از کارهای اساسی که می‌تواند چشم‌انداز فعالیت آن را روشن کند، شناسایی و جمع‌آوری آثاری است که در زمینه موضوع‌شناسی فقهی در نیم‌قرن اخیر در جهان اسلام تدوین شده است تا از این طریق بتوانیم، کاستی‌ها و نواقص موجود در این زمینه را شناسائی کنیم و مسؤلان مؤسسه بتوانند، نقشه راه مؤسسه را بهتر تبیین کنند.

ایده راه‌اندازی این جشنواره که برای اولین‌بار در جهان اسلام برگزار می‌گردد، توسط مدیریت جدید مؤسسه موضوع‌شناسی، حجت‌الاسلام والمسلمین بیات در آذرماه سال ۱۴۰۰ مطرح و پس از بررسی جوانب آن در جلسات متعدد، طرح آن آماده و اجرایی گردید. ضمناً دبیر علمی جشنواره حجت‌الاسلام والمسلمین فلاح‌زاده هستند.

▫ اهداف مؤسسه از برگزاری این جشنواره چه بوده است؟

• می‌دانیم که اجتهاد فرایندی مرکب از شناخت موضوع و استنباط حکم است؛ اما با وجود رشد بحث‌های عمیق در زمینه استنباط حکم، به‌دلایلی مبانی و مباحث مربوط به شناخت موضوعات احکام فقهی رشد نکرده و حتی پس از پیروزی انقلاب اسلامی در عرصه مسائل اجتماعی و حکومتی، کارهای اساسی و روشمندی در عرصه موضوع‌شناسی انجام نشده است؛ لذا اهداف مؤسسه موضوع‌شناسی از برگزاری این جشنواره عبارتند از؛

* جمع‌آوری آثار موضوع‌شناسانه موجود در جهان اسلام و ایجاد بانک اطلاعات موضوع‌شناسی؛

* کشف شیوه و روش موضوع‌شناسی احکام فقهی و فراوانی آثار در موضوعات فقه مضاف و کاستی‌های آثار موجود جهت شناسایی نیازها و کشف اولویت‌های مؤسسه؛

* ترغیب و تشویق پژوهشگران و اساتید در موضوع‌شناسی احکام فقهی جهت استفاده و به‌کارگیری در برنامه‌های پیش‌روی مؤسسه؛

* جریان‌سازی برای تولید آثار موضوع‌شناسی براساس نیازهای به‌روز دستگاه فقاهت و اولویت‌های جامعه و نظام اسلامی.

البته همان‌طور که اشاره شد، انجام این اهداف به ما کمک می‌کند تا برنامه‌ریزی دقیق‌تری نسبت به چشم‌انداز مؤسسه در پاسخ‌گوئی به نیازهای دستگاه فقاهت داشته باشیم و از انجام پژوهش‌های تکراری و موازی در این زمینه بپرهیزیم.

ضمناً این فراخوان می‌تواند، در غنی‌سازی کتابخانه مؤسسه موضوع‌شناسی نیز، کمک شایانی داشته باشد.

▫ اگر ممکن است، مقداری در مورد زمان‌بندی اجرا، محدوده محتوایی و نحوه اطلاع‌رسانی این فراخوان توضیحاتی را بیان بفرمائید.

• اجرای فراخوان جشنواره از اسفندماه سال گذشته آغاز و از طریق رادیومعارف، خبرگزاری‌ها، شبکه‌های اجتماعی، ارسال پیامک، مصاحبه و سایت مؤسسه، این فراخوان اطلاع‌رسانی گردید. پایان فراخوان، آخر مهرماه سال ۱۴۰۱ می‌باشد. ان‌شاءالله آثار در آبان‌ماه مورد بررسی و داوری قرار خواهند گرفت و در هفته آخر آذرماه همزمان با هفته پژوهش، مراسم تجلیل از آثار برتر برگزار و نتایج اعلام خواهد شد.

در مورد محدوده محتوایی باید به عرض شما برسانم: آثار در زمینه مبانی نظری اعم از ضرورت موضوع‌شناسی، متصدیان شناخت موضوعات، منابع، ابزارها و راه‌های شناخت، در زمینه روش شناخت موضوعات اعم از روش شناخت موضوعات عرفی منصوص و عرفی نامنصوص و روش بهره‌برداری از سایر علوم در شناخت موضوعات و همچنین شناخت موضوعات فقه مضاف از قبیل: عبادی، اقتصادی، پزشکی، تغذیه، سیاسی، کلامی، اخلاقی، اجتماعی، حقوقی، فضای مجازی، هنری و خانواده می‌باشد.

▫ آثار ارسالی مورد نظر شما برای شرکت در این جشنواره در چه قالبی است؟

• آثار ارسالی می‌تواند در قالب رساله علمی سطح ۳ و ۴ یا معادل آن، مقالات علمی پژوهشی و ترویجی، کتب و صوت تدریس، مصاحبه، سخنرانی، نشست علمی و ... باشد.

▫ آیا زمان و مکان خاصی در طرح فراخوان جشنواره آثار موضوع‌شناسی مدّنظر شماست؟

• از حیث زمانی تمام آثاری که در نیم‌قرن اخیر یعنی از ابتدای سال ۱۳۵۱ تا پایان سال ۱۴۰۰ به رشته تحریر درآمده است، امکان شرکت دراین فراخوان را دارند و از نظر شهر و کشور، این فراخوان محدویتی نداشته و بین‌المللی است و شامل تمام آثار موضوع‌شناسی در جهان اسلام می‌گردد و می‌تواند به زبان فارسی، عربی، انگلیسی و اردو باشد.

▫ برای اطلاع‌رسانی جشنواره و شرکت حداکثری آثار متناسب، چه اقداماتی انجام داده‌اید؟

• با تشکیل ستاد جشنواره، برنامه‌ریزهای مناسب و تقسیم کار پوستر جشنواره به سه زبان فارسی، عربی و انگلیسی طراحی شده و برای مدارس علمیه سراسر کشور و مراکز پژوهشی حوزوی و دانشگاهی مرتبط ارسال شده است. علاوه بر آنکه در شبکه‌های اجتماعی مرتبط با مخاطبان جشنواره نیز به‌صورت مرتب اطلاع‌رسانی می‌شود. طراحی صفحه ویژه جشنواره در سایت مؤسسه نیز، یکی از اقدامات دیگر بوده است. برای اطلاع‌رسانی در عرصه جهان اسلام و سایر کشورها به‌ویژه کشورهای عربی نیز، از دو طریق جامعة المصطفی العالمیه و نمایندگی‌های بعثه در کشورهای اسلامی در موسم حج اطلاع‌رسانی جشنواره در دستور کار قرار گرفته است.

▫ آیا آثار مورد نظر برای شرکت در جشنواره باید شرایط خاصی داشته باشند؟

• طبعاً آثاری که برای جشنواره ارسال می‌شود و یا دبیرخانه جشنواره آنها را برای شرکت در جشنواره مناسب می‌داند، لازم است شرایط عمومی کارهای علمی و پژوهشی را از نظر ساختار و محتوا داشته باشد؛ بنابر این آثار باید استانداردهای قالب پایان‌نامه، مقاله و کتاب را داشته باشد، مبتنی بر مبانی نظری و روشی در زمینه موضوع‌شناسی باشد و صاحب اثر داوطلبانه متقاضی شرکت در جشنواره باشد.

▫ راه‌های ارسال آثار موضوع‌شناسی و ارسال آن به دبیرخانه جشنواره به چه صورت است؟

• محققان محترم می‌توانند، اثر مکتوب خود را برای مؤسسه موضوع‌شناسی از طریق پست به آدرس: قم، بلوار جمهوری اسلامی، کوچه۸ پلاک ۵۲ و یا فایل اثر خود را به وبسایت مؤسسه به آدرس mozooshenasi.ir ارسال نمایند و یا از طریق تماس با دبیر اجرایی جشنواره (شماره همراه: ۰۹۱۹۱۹۷۹۸۵۲) جهت ارسال اصل مکتوب آثار تماس بگیرند.

▫ لطفا در مورد چگونگی ورود آثار به جشنواره، زمان و نحوه داوری آثار هم توضیحاتی را بفرمائید.

• آثاری که متناسب با جشنواره تشخیص داده شوند، دسته‌بندی شده و پس از بررسی اجمالی، اگر حائز شرایط شرکت در جشنواره باشند، در دو مرحله مقدماتی و نهایی در کمیته‌های تخصصی مورد ارزیابی و داوری قرار خواهند گرفت و آثار برتر، در هر یک از بخش‌های مبانی، روش و موضوعات فقه مضاف تعیین می‌گردند.

▫ جشنواره در چه زمانی برگزار خواهد شد و از آثار منتخب چگونه تقدیر خواهد شد؟

• این جشنواره فقط مربوط به آثار مربوط به نیم‌قرن اخیر تا پایان سال ۱۴۰۰ است و ان‌شاءالله مؤسسه بنا دارد، جشنواره را در سال‌های آینده نیز، با هدف تولید آثار موضوع‌شناسی به‌تناسب اولویت‌ها ادامه دهد که جزئیات آن، در مراسم جشنواره اعلام می‌گردد. با توفیقات الهی فعلاً مراسم پایانی این جشنواره همزمان با هفته پژوهش در آذرماه ۱۴۰۱ با حضور اساتید و مسؤلان حوزوی و دانشگاهی برگزار و از آثار برتر تجلیل خواهد شد.

جایگاه محوری مدیران در تحول نظام اداری

به‌قلم حجت‌الاسلام والمسلمین علی‌آقا پیروز
مدیر گروه مدیریت اسلامی پژوهشگاه فرهنگ واندیشه اسلامی

از منظر آموزه‌های علوی، مدیریت‌ها، عرصه عمل و کارگزاری، امانت: «وَ إِنَّ عَمَلَکَ لَیْسَ لَکَ بِطُعْمَةٍ وَ لَکِنَّهُ فِی عُنُقِکَ أَمَانَةٌ»[1] (نهج‌البلاغه/ نامه ۵۳) و آزمون الهی: «و قَد استکفاک امرَهم و ابتلاک بهم»[2] (نهج‌البلاغه/ نامه ۵۳) است. مدیران نقش الگویی دارند: «صنفان اذا صلحا صلحت الامة و اذا فسدا فسدت الامة، قیل من هم یا رسول‌الله؟ قال العلماء والرؤسا»[3] (شیخ صدوق،۱۴۰۳: ج۱، ص۳۶) و به‌تناسب اختیار و قدرتی که دارند، در معرض فساد قرار می‌گیرند.

مدیریت‌ها محل پاسخ‌گویی است و عملکرد مدیران مورد پرسش الهی قرار می‌گیرد: «فان الله تعالی یسائلکم معشر عباده عن‌الصغیره من اعمالکم والکبیره والظاهره والمستوره» (نهج‌البلاغه/ نامه ۲۷)؛ از این رو خودسازی مدیران قبل از ورود به مناصب مدیریت ضروری است. تقوی و امانتداری برای آنان لازم و شایسته‌سالاری در نظام اداری ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. در این رویکرد نظارت بر مدیران موکّد است و برای مدیران متخلف، اشدّ مجازات پیش‌بینی می‌شود. چنین گزاره‌هایی جایگاه ویژه‌ای برای مدیران در نظام اداری ترسیم می‌کند؛ جایگاهی که در هیچ‌یک از پارادایم‌های(نمونه) اداره امور عمومی، مدیریت دولتی نوین و حکمرانی خوب مشاهده نمی‌شود. در اصول بوروکراسی ماکس وبر که بر تخصص‌گرایی در انتخاب مدیران استقرار دارد، شایستگی، اخلاق و تعهد مدیران جایگاهی ندارد.

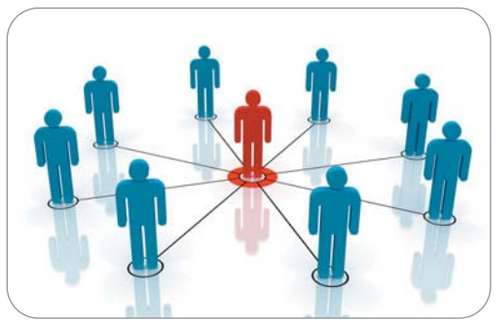

در بوروکراسی سوابق و گرایش‌های فکری در انتصابات مدیران مورد نظر نیست. به ادعای ماکس وبر، بوروکراسی ارزش زدوده است (مهرابی ۱۳۹۵: ۵۷-۵۵) در هر یک از پارادایم‌های(نمونه) اداره امور عمومی و مدیریت دولتی نوین، ساختارها، اصالت دارند نه مدیران؛ اما از جمع‌بندی آموزه‌ها در منابع اسلامی چنین استنباط می‌شود که مدیران جایگاه محوری و اساسی دارند؛ از این رو در گزینش‌ها باید با دقت تمام، مدیران اصلح انتخاب شوند؛ مدیرانی که با تجربه و حیا و از خانواده‌های شایسته باشند. این مبنا در صورت تحقق، موجب شکل‌گیری فرهنگ سازمانی ویژه‌ای در سطح مدیران می‌شود که نویدبخش نظام اداری سالم و دور از فساد خواهد بود؛ فرهنگی که در آن مسئولیت‌پذیری، وجدان کاری، پاسخ‌گویی، انصاف، خدمت‌گزاری، وفای به عهد و امانتداری موج می‌زند.

نتیجه آنکه برای تحول نظام اداری برنامه‌های متنوعی ارائه شده است؛ تحول در ساختارها، تحول در فرآیندها و تحول در هنجارها از این قبیل هستند؛ درحالی‌که باید تحول در مدیریت‌های (عالی، میانی و عملیاتی) و به کارگماری مدیران شایسته در صدر برنامه‌های تحولی قرار گیرد؛ چراکه بدون مدیران شایسته و متعهد هیچ‌یک از برنامه های تحولی اجرایی نخواهد شد. ضمن آنکه نظام اداری تحقق‌بخش اهداف فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشور است و با به‌کارگماری مدیران غیرشایسته این اهداف عملیاتی نخواهد شد.

• منابع

نهج‌البلاغه؛
ابی‌جعفر محمدبن علی‌بن حسین‌بن بابویه قمی(شیخ صدوق)، الخصال، جامعه مدرسین، ۱۴۰۳ق؛
محرابی امیرحمزه، « عیارسنجی بوروکراسی در محک آموزه‌های اسلام؛ بررسی و نقد خلأ تئوریک» پژوهش‌های سیاست اسلامی، سال ۴، شماره دهم، پائیز و زمستان ۱۳۹۵ ص ۶۱ - ۳۹؛

• پی‌نوشت‌ها

۱. مطمئناً کاری که به تو سپرده شده، نه لقمه‌ای چرب؛ بلکه بار امانتی در گردن توست؛
۲. و بی‌گمان(خداوند) از تو خوب اداره کردن و کفایت نمودن امور آنان را خواسته و تو را به‌وسیله آنان در آزمون قرارداده است
۳. دو دسته هستند که اگر فاسد شوند، امت هم فاسد می‌شود و اگر صالح شدند، امت صالح می‌گردد. از آن حضرت پرسیده شد: آن دو دسته چه کسانی هستند؟ فرمود: علماء و مدیران(حاکمان).

▪ معرفی کتاب

• پنجاه درس اخلاق

کتاب« پنجاه درس اخلاق»، اثر شیخ عباس قمی، با تعلیق رحمت پوریزدی و به‌همت انتشارات کتاب در ۱۲۴ صفحه چاپ و روانه بازار شد.

خوش‌اخلاقی، عنصری کلیدی در دین‌داری و عاملی مهم در موفقیت انسان است. از مهم‌ترین ویژگی رسول‌خدا ﷺ اخلاق برتر ایشان است که در قرآن نیز بدان اشاره شده است. هرکس از این موهبت الهی برخوردار باشد، به‌راحتی می‌تواند، پله‌های ترقی و پیشرفت مادی و معنوی را طی کند. بزرگان بسیاری در این راه قدم برداشته‌اند و همواره به افراد توصیه‌های فراوانی در توجه و اهمیت دادن به این موضوع کرده‌اند و کتاب‌هایی بسیاری برای آن نوشته‌اند.

معرفی کتاب

نویسنده کتاب ارزشمند مفاتیح‌الجنان، یکی از اساتید برتر اخلاق است که پنجاه صفت اخلاقی پرکاربرد را جمع‌آوری کرده و شرح مختصری برای هریک نوشته و آن را توضیح داده و در ادامه هرکدام، شعری یا حدیثی مرتبط با آن را آورده است تا این پندها بهتر و بیشتر به جان مخاطب بنشیند.

این کتاب در سال‌های مختلف با نام «کلمات طریقه» به چاپ می‌رسیده است. اکنون منابع و اسناد آن کتاب به‌کوشش آقای پوریزدی جمع‌آوری شده و به کتاب ملحق شده است.

در بخشی از این کتاب می‌خوانیم:

کَلِمَةٌ فِی ذَمّ العَجَلَة (نکوهش شتاب‌زدگی)

ای عزیز! از عجله و شتاب بپرهیز و در افعال و اقوال خود تأمل کن. بدان هر امری که بی‌تأمل از آدمی سر زند، باعث خسران و زیان می‌شود و فاعل آن نادم و پشیمان می‌گردد. هر عجول و سبکی در نظرها خوار و در دل‌ها بی‌وقع و اعتبار است. شیخ سعدی گفته است:

کارها به صبر و تأمل برآید و مُستعجل به سر درآید.

علاقه‌مندان جهت تهیه کتاب، می‌توانند به کتاب فروشی‌های سرار کشور مراجعه نمایند.

• موضوع‌شناسی دانشی نو

کتاب «موضوع‌شناسی دانشی نو»، نوشته عباس ظهیری، مؤسسه موضوع‌شناسی، گروه پژوهش‌های بنیادین از سوی انتشارات مرکز تخصصی مهدویت حوزه علمیه قم چاپ و در دسترس علاقه‌مندان قرار گرفت.

هدف کتاب حاضر آن است که ضمن معرفی دقیق «موضوع‌شناسی»، آن را برای اولین‌بار به‌عنوان «دانش نو» و علمی مستقل معرّفی کند؛ البته تطبیق اصول و موازینی که در علم بودن هر رشته و فنّی ضروری و لازم است، بر این رشته واثبات برخورداری آن از تمام این اصول، از لوازم این امر است که در این پژوهش بدان پرداخته شده است و اصول و مبانی نظری آن را طراحی و تثبیت کرده است. نویسنده این کتاب معتقد است، موضوع‌شناسی و جایگاه دقیق آن در مقایسه و نسبت‌یابی آن با دانش فقه، در حقیقت از مبادی تصوریّه آن است و در پاره‌ای از احکام جزئیه، از مبادی تصدیقیه آن به‌شمار می‌آید؛ ولی با نظر به گسترش دامنه علوم و فنون مادی و راه یافتن موضوعات جدید به عرصه موضوعات عرفی احکام الهی، بدون هیچ‌گونه گزافه‌گویی و مبالغه، این واقعیت تصدیق می‌شود که لازم است، رشته مستقلّی متکفّل شناخت دقیق موضوعات عرفی مرتبط با احکام فقهی شود. در این کتاب ثابت شده که موضوع‌شناسی، تمام ارکانی را که در علم بودن هر رشته و فنّی لازم است، داراست و کمبودی در این زمینه ندارد.

کتاب «موضوع‌شناسی دانشی نو» پاییز ۱۳۹۸ در ۲۰۷ صفحه و با قطع وزیری به‌قیمت ۳۰۰۰۰ تومان از سوی انتشارات مرکز تخصصی مهدویت حوزه علمیه قم منتشر شده که علاقه‌مندان می‌توانند، با مراجعه به فروشگاه مؤسسه موضوع‌شناسی به‌نشانی mozooshenasi.ir/shop این کتاب را با قیمت ۳۰۰۰۰ تومان خریداری کنند.